

UITSLUITEND VOOR DEPARTEMENTAAL GEBRUIK.Geheim.

INFORMEEL BESPREKING INZAKE HERZIENING VAN DE BIJ HET
UNIESTATUUT BEHORENDE OVEREENKOMSTEN OP 25 AUGUSTUS '51 TEN
DEPARTEMENTE VAN BUITENLANDSE ZAKEN.

Aanwezig waren van Nederlandse zijde:

Mr. N.S. Blom, Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken,
L. Gotzen, Staatssecretaris van Uniezaken en Overzeese
Rijksdelen,
A.Th. Lamping, Hoge Commissaris der Nederlanden in
Indonesië.

van Indonesische zijde:

Prof. Dr. R. Supomo, bijzonder afgevaardigde van de Indo-
nesische Regering,
Mr. R. Tumenggung Djumhana Wiraatmadja, Plv. Hoge
Commissaris der R.I.
Mr. M. Zain, Hoofdambtenaar op het Indonesische Minis-
terie van Buitenlandse Zaken,
Drs. Hermen Kartowisastro, Handelsraad op het Indone-
sische Hoge Commissariaat.

Prof. Supomo deelde mede in deze vergadering een uiteen-
zetting te zullen geven van de wensen van de Indone-
sische Regering met betrekking tot de bij het Unie-
statuut behorende overeenkomsten.

I. Overeenkomst ter regeling van de samenwerking op het
gebied der Buitenlandse Betrekkingen.

Prof. Supomo deelde mede dat er van Indonesische zijde
psychologische bezwaren bestaan tegen het in vele
artikelen dezer overeenkomst voorgeschreven overleg.
Zulks wekt de indruk, dat Indonesië verplicht zou zijn
over verschillende aangelegenheden met de Nederlandse
Regering overleg te plegen. Om deze reden en omdat
samenwerking t.a.v. het buitenlands beleid irreeel
wordt geacht, i.v.m. het feit dat Indonesië een Azia-
tisch land is en Nederland een Europees land, lid
van het Atlantisch Pact, is men van Indonesische zij-
de van mening, dat de onderhavige overeenkomst beter
kan vervallen. Zulks behoeft evenwel niet uit te slui-
ten, dat er wel incidenteel samenwerking t.a.v. het
buitenlandse beleid kan zijn tussen de beide landen,
terwijl van Indonesische zijde ook prijs wordt gesteld
op behoud van de belangenbehertiging door Nederland

- in -

in plaatsen, waar de R.I. geen vertegenwoordiging heeft. In dit verband merkte spreker op, dat sommige Nederlandse posten uitgebreid, andere weer weinig aan Indonesië rapporteerden.

De Heer Blom merkte ter verduidelijking op, dat onderscheid gemaakt dient te worden tussen:

- 1) samenwerking t.a.v. het te voeren beleid,
- 2) belangenbehartiging.

De op 1) betrekking hebbende artikelen hebben inderdaad in de praktijk niet gewerkt, doch de met 2) verband houdende zijn zeker van praktische betekenis geweest. I.v.b. hiermede zou hij gaarne omtrent de belangenbehartiging een positieve uitspraak van Indonesië vernemen.

Voorts merkte spreker n.a.v. de opmerking van Prof. Supomo, dat sommige Nederlandse posten weinig aan Indonesië rapporteren op, dat dit vermoedelijk onbelangrijke posten zijn, die in het algemeen weinig te rapporteren hebben.

De Heer Götzen maakte in verband met het door de Heer Blom gesprokene gewag van een telexbericht van 24 Augustus uit Djakarta, volgens hetwelk Minister Mononutu zou hebben gezegd, dat het Kabinet besloten zou hebben de buitenlandse posten, die thans nog door Nederland voor Indonesië werden waargenomen, te bezetten met eigen diplomatiek personeel, hetwelk hem onverklaarbaar voorkwam.

De Heren Supomo en Zain waren hiermede niet bekend, en stipuleerden nogmaals, dat de belangenbehartiging door Nederland zeer gewaardeerd wordt, en dat de Indonesische bezwaren zich louter richten tegen het bestaan van de overeenkomst. Desgewenst zou bij incidentele overeenkomsten de belangenbehartiging door Nederland geregeld kunnen worden.

De Heer Blom achtte een algemene overeenkomst wenselijker, opdat het landen waar Nederland de Indonesische belangen behartigt duidelijk is op grond waarvan zulks geschiedt.

Voorts merkte spreker op, dat de Indonesische Regering tot dusverre de regeringen der landen waar Nederland haar belangen behartigt nog niet van dit feit in kennis heeft gesteld.

Prof. Supomo zegde toe dit met zijn Regering te zullen opnemen.

II. Overeenkomst ter regeling van de samenwerking op het gebied der Defensie.

Prof. Supomo deelde mede, dat de Nederlandse Militaire

Missie in Indonesië zeer wordt gewaardeerd evenals de geboden opleidingsmogelijkheden in Nederland voor Indonesische cadetten en adelborsten, doch dat desalniettemin handhaving van de onderhavige overeenkomst door Indonesië niet meer nodig wordt geacht. De Indonesische Regering is wel bereid een overeenkomst te treffen inzake de Militaire Missie en een overeenkomst inzake de opleiding van Indonesiers in Nederland. In het bijzonder richten de Indonesische bezwaren zich tegen de navolgende artikelen der overeenkomst.:

Art. 7 tweede lid (aanvraag of aanvaarding van een andere buitenlandse militaire missie). Uiteraard zal Indonesië in geval het om een andere buitenlandse militaire missie zou verzoeken terzake overleg plegen met Nederland, doch bezwaar bestaat tegen een voorschift van overleg. Dit wekt de indruk, dat Indonesië "vastgekoppeld" is aan de Nederlandse militaire hulp.

Art. 8 (overleg in geval van dreiging van een aanval). Dit artikel wordt irreeël geacht gezien de geographische ligging van beide landen.

Art. 12 (bepaling, dat i.g.v. een der deelgenoten in oorlog wordt of dreigt te worden betrokken, diens koopvaardij-schepen en burger-vliegtuigen niet door de andere deelgenoot gevorderd of gemilitariseerd kunnen worden). Indonesië heeft er bezwaar tegen in geval van oorlog niet over bepaalde Nederlandse schepen te kunnen beschikken.

De Heer Blom bracht in dit verband de Geallieerde pooling van schepen in oorlogstijd ter sprake en deelde mede, dat Nederland reeds heeft doen weten, dat ontneming van K.P.M. schepen aan Indonesië ten behoeve van de Geallieerde scheepvaartpool bezwaarlijk wordt geacht. Spreker was overigens van mening, dat dit onderwerp nadere regeling behoeft.

Als side line vroeg Prof. Supomo of hem wellicht de betekenis verduidelijkt zou kunnen worden van het eveneens over de scheepvaart handelende art. 8 lid 3 der Overgangsovereenkomst. Hij vroeg of hieruit begrepen moet worden, dat Nederlandse en Indonesische schepen in Indonesië gelijkelijk behandeld moeten worden.

De Heer Blom bevestigde dit, uiteraard onverminderd de Indonesische bevoegdheid te allen tijde een nieuwe regeling te treffen, gezien het feit, dat de onderhavige overeenkomst een overgangsovereenkomst is. In dit verband vroeg spreker of Indonesië bereid is een regeling te treffen, waarbij aan Nederlandse schepen bepaalde voorrechten worden verleend boven andere buitenlandse schepen, afgezien van bijzondere bescherming van de eigen scheepvaart.

Prof. Supomo kon hierop geen antwoord geven, doch meende, dat indien hieraan behoefte zou bestaan, en zulks in

het belang van beide landen is, deze aangelegenheid wellicht incidenteel geregeld zou kunnen worden. (Noot: Prof. Supomo gebruikte herhaaldelijk de term "incidentele" overeenkomst, hiermede blijkbaar de afkeer van Indonesië te kennen willende geven van algemene, een ruim gebied beslaande overeenkomsten).

De Heer Zain deelde mede, dat van Engelse zijde klachten zijn ontvangen tegen de bevoorrechtiging van Nederlandse schepen door Indonesië boven Engelse.

De Heer Blom merkte op, dat dit een uitvloeisel van de Unieverhouding is, en dat Engeland hetzelfde doet in het kader van de Commonwealth.

Terugkerend tot de overeenkomst inzake samenwerking op defensiegebied, merkte spreker op, dat het wellicht aanbeveling verdient te komen tot de regeling, waarbij de onderdanen van de ene deelgenoot worden vrijgesteld van dienstplicht bij de andere deelgenoot, welke ingevolge art. 14 lid 4 nog getroffen moet worden.

III. Financiëel Economische Overeenkomst.

De Heer Hermen deelde mede, dat tegen sommige bepalingen dezer overeenkomst psychologische bezwaren bestaan, tegen andere evenwel zakelijke. De psychologische bezwaren zouden, volgens spreker, reeds te onder-
vangen zijn door verbetering van de redactie der betreffende bepalingen.

Achtereenvolgens werden de verschillende afdelingen der F.E.O. aan een beschouwing onderworpen.

Afdeling A (rechten, concessies, vergunningen en bedrijfsuitoefening).

De Heer Hermen deelde mede, dat tegen de in de artikelen van deze afdeling vervatte materie geen bezwaren bestaan. Wel bestaan echter bezwaren tegen de vorm en het accent. Geconstateerd werd, dat in deze afdeling de buitenlandse belangen op de voorgrond zijn gesteld, terwijl het Indonesische nationale belang op de achtergrond gedrongen is. Als voorbeeld wees spreker op art. 6 tweede zin, betreffende het algemene Indonesische belang, dat teveel weggescholen gaat achter waarborgen voor de Nederlandse belangen.

Het is de wens der Indonesische Regering, dat dit veranderd wordt. Primair dient het Indonesische nationale belang te zijn, secundair de buitenlandse belangen, zonder dat overigens de inhoud der artikelen gewijzigd behoeft te worden.

Als ander voorbeeld van de te grote nadruk, die op de Nederlandse belangen gelegd wordt, noemde Prof. Supomo nog art. 11, tweede deel. Spreker was van mening, dat

met de bijzondere Nederlandse belangen, die Indonesië erkent, reeds vanzelf rekening wordt gehouden, zodat dit niet uitdrukkelijk vastgelegd behoeft te worden.

De Heer Lamping wees erop, dat dit toch niet ongewoon is; India bijv. garandeert wel bijzondere bescherming aan de Engelse belangen. De Heer Götzen voegde hieraan toe, dat de Philippijnen zulks ook doen t.a.v. onderdanen van de V.S.

De Heer Blom vroeg i.v.m. de laatste mededeling van Prof. Supomo zekerheidshalve nog, of het wellicht de bedoeling was bepaalde artikelen, die waarborgen voor de Nederlandse belangen bevatten te schrappen, hetgeen Prof. Supomo echter ontkende.

De Heer Blom concludeerde hierop, dat dus de inhoud der artikelen ongewijzigd kan blijven, mits de redactie en de opzet gewijzigd worden.

Afdeling B (Financiële betrekkingen).

De Heer Hermen deelde mede, dat tegen enkele artikelen van deze afdeling materiële bezwaren bestaan en wel in hoofdzaak tegen art. 19 en verder tegen art. 16 en 17. Indonesië voelt het hierin bepaalde als een beperking van haar soevereiniteit.

De Heer Götzen merkte op, dat dit, althans wat art. 19 betreft, van Nederlandse zijde ook min of meer wordt gevoeld, vandaar dat niet bijzonder geïnsisteerd was op overleg bij het ontslag van de voormalige, en de benoeming van de huidige president van de Javase Bank.

De Heer Lamping voelde verschil tussen art. 19 enerzijds en 16 en 17 anderzijds. Het was spreker niet duidelijk waarom Indonesië tegen laatstgenoemde artikelen bezwaar heeft, aangezien deze een wederkerige verplichting inhouden, zodat ook Indonesië hiervan voordeel kan hebben.

De Heer Hermen deelde hierop mede, dat indien de reciprociteit in deze 2 artikelen op de voorgrond gesteld zou worden, veel van de gevoelde bezwaren zou vervallen.

Afdeling C (Handelspolitieke betrekkingen en samenwerking).

Ook hier zijn volgens de Heer Hermen materiële bezwaren aanwezig.

De samenwerking t.a.v. het goederenverkeer, zoals

deze ter tweede Unieconferentie gewijzigd is, wordt door Indonesië bevredigend geacht, evenals die t.a.v. het betalingsverkeer met de E.P.U.-landen. Niet bevredigend wordt evenwel geacht de bestaande regeling met betrekking tot het betalingsverkeer met niet-E.P.U.-landen. Deze regeling zou derhalve gewijzigd moeten worden. (Noot: In dit verband zij gewezen op het verloop van de Pools-Indonesische handelsbesprekingen. Het feit, dat Indonesië bij haar jongste handelsbesprekingen met Denemarken echter ook een afzonderlijk monetair accoord trachtte af te sluiten, zou kunnen duiden op Indonesische bezwaren ook tegen de monetaire samenwerking t.a.v. E.P.U.-landen).

De Heer Götzen vroeg of dit vraagstuk eventueel tegelijk met de aanstaande besprekingen over het Ned.-Ind. handelsaccord, waarvoor toch reeds de Gemengde Commissie voor Financiëel-economische aangelegenheden bijeen moet komen, behandeld zou kunnen worden.

De Heer Hermen was van mening, dat deze aangelegenheid zo spoedig mogelijk geregeld diende te worden, doch had geen bezwaar de behandeling eventueel te doen samenvallen met de Ned.-Ind. handelsbesprekingen.

De Heer Blom vroeg, of de door de Heer Hermen gesignaleerde bezwaren, tezamen met eventueel door de Nederlandse Regering op te brengen punten, mogelijk op een Derde Unieconferentie behandeld zouden kunnen worden. Op deze Conferentie zou tevens kunnen worden geconstateerd, dat de Unie met bijbehorende overeenkomsten gewijzigd dient te worden, waarbij ook de terzake te volgen procedure bepaald zou kunnen worden.

Prof. Supomo was van mening, dat het idee van een Derde Unieconferentie op psychologische bezwaren zou afstuiten. Ook een Unieconferentie als bewuste tussenphase tot herziening der Unie was onmogelijk.

De Heer Zain was dienovereenkomstig van mening, dat reeds thans zoveel mogelijk voorbereidend werk verricht en eventuele moeilijkheden opgelost zouden moeten worden.

Afdeling D (Schuldenregeling).

De Heer Supomo deelde mede, dat deze afdeling niet in bespreking behoefde te worden genomen, daar de Indonesische Regering geen wijziging wenst te brengen in de daarin vervatte bepalingen.

IV. Culturele Overeenkomst.

Prof. Supomo merkte op, dat deze overeenkomst in de praktijk niet gewerkt heeft. Dit wil niet zeggen, dat Indonesië geen cultureel verkeer met Nederland

zou wensen, integendeel, doch wel achtte men deze overeenkomst, met uitzondering van art. 19, onnodig.

De Heer Zain was van mening, dat het cultureel verkeer juist gemakkelijker zou plaatsvinden zonder de overeenkomst dan via deze. Spreker hoopte voorts, dat meer Nederlandse, en in het algemeen Europese litteratuur in Indonesië beschikbaar zou komen als tegenwicht tegen de grote hoeveelheden Amerikaanse litteratuur, waarmede Indonesië thans overstroomd wordt.

Op de vraag van de Heer Götzen, of Indonesië de Culturele Stichting zal aanvaarden wanneer de Culturele Overeenkomst vervallen zou zijn deelde de Heer Supomo mede, dat deze Stichting, als daterende van voor de Souvereiniteitsoverdracht, in vele Indonesische kringen als "besmet" wordt beschouwd.

V. Sociale Regelingen.

De Heer Djoemhana deelde mede, dat de Indonesische Regering ook op het terrein der "sociale regelingen" enkele desiderata heeft. In de eerste plaats zouden de bestaande voorzieningen op het gebied der pensioenbetalingen gewijzigd moeten worden. De Indonesische Regering is ervoor "geporteerd" deze betalingen in Indonesisch Courant te effectueren.

In de tweede plaats zou de wachtgeldregeling enigszins gewijzigd moeten worden. Het is n.l. gebleken, dat wachtgelders, die inmiddels erin geslaagd zijn werk te vinden, hiervan geen melding maakten aan de desbetreffende Indonesische instantie, en zodoende naast inkomsten uit hun werk wachtgeld bleven genieten. De Ind. Regering zou in de betreffende regeling sancties willen doen opnemen, die erop gericht zijn dergelijke praktijken zoveel mogelijk te voorkomen.

Hiermede waren alle Indonesische desiderata t.a.v. de bij het Uniestatuut behorende overeenkomsten afgehandeld.

De Heer Götzen wenste echter nog de aandacht te vestigen op de overeenkomst inzake het verlenen van Personele Bijstand, daar deze tot dusverre niet gewerkt heeft. Spreker was van mening, dat deze aangelegenheid nog nader geregeld diende te worden, waarbij hij in het bijzonder dacht aan de kwestie der tijdelijke detacheringen.

Hierop bracht Prof. Supomo het Irian vraagstuk ter tafel. Hij deelde mede, opdracht te hebben ook dit vraagstuk in Nederland informeel te bespreken. Mocht hiervoor niet aanstonds een oplossing bereikt kunnen worden, dan hoopte hij, dat althans de weg die hiertoe zou kunnen leiden, gevonden zou worden. Zonder verdere inleiding stelde spreker hierop rechtstreeks de vraag, wat de Nederlandse Regering zou wensen tegenover een overdracht van de souvereiniteit de jure aan Indonesië.

Als persoonlijke suggestie uitdrukkelijk stellende niet namens zijn Regering te spreken, stelde hij voor het garanderen van "national treatment" aan Nederland en Nederlanders in Irian voor een zekere periode, bijv. 25 jaar.

De Heer Götzen merkte op, dat het Nieuw-Guinea vraagstuk gevoelig ligt, niet alleen in Indonesië, doch ook in Nederland, weshalve hij met de Heer Blom van mening was, dat hierop op dat ogenblik beter niet ingegaan kon worden.

De Heer Blom stelde evenwel nog de vraag, of als vaststaand kan worden aangenomen, dat Indonesië haar wens tot herziening van de Unie niet baseert op het bestaan van het geschil inzake Nieuw-Guinea, zulks i.v.m. de door President Soekarno op 17 Augustus gehouden rede. Immers indien dit verband wel wordt gelegd, zou het voor Nederland moeilijk zijn om te denken over een herziening van de Unie.

Prof. Supomo bevestigde de gestelde vraag. Volgens de Indonesische Regering zijn er twee problemen, te weten het Irianprobleem en het Unieprobleem. Het eerste kan los van het tweede worden opgelost, al behoudt Indonesië uiteraard haar claim op Irian.

Spreker voegde hieraan i.v.m. de door de rede van President Sukarno bij de Nederlandse Regering gerezen twijfel nog toe, dat hem bij zijn afscheidsbezoek bij de President op 13 Augustus niet gebleken was van het leggen van verband door laatstgenoemde tussen beide vraagstukken. De rede van de President was voor hem dan ook een verrassing geweest. Hij kon zich echter ook nu nog niet voorstellen, dat de President de herziening van de Unie heeft voorgesteld als een consequentie van het Iriangeschil. Spreker achtte het waarschijnlijk, dat de Engelse tekst geen juiste weergave vormt van de door de President uitgesproken Indonesische tekst. Hij vermoedde, dat in het bijzonder het woord "therefore" in de Engelse tekst geen juiste vertaling was van de gebruikte Indonesische term. (Noot: zie hieronder de betreffende passage uit de rede).

Ook meende hij, dat uit het feit, dat de President direct na deze passage was overgegaan op de bevindingen van de "Commissie belast met de bestudering der RTC resultaten", (die in haar rapport geen verband gelegd heeft tussen herziening der Unie en het Irianprobleem), bleek, dat het niet zijn bedoeling was geweest dit verband te leggen.

Na deze gedachtenwisseling werd de vergadering gesloten.

Passage uit de rede van President Sukarno.

"In our view they are occupying a portion of our national territory. They are an army of occupation. They have indulged in an action that cannot be construed as a friendly act. Therefore should we remain with them as a "friendly partner" in an Union when they have acted thus? Indeed, this is a matter which is more without the bounds of possibility than that of a winged cow.

The Union should therefore be abrogated. It should be done away with. Indonesian-Dutch relations should not be any more within the bonds of the Union."

(Noot: het valt op, dat tweemaal het verband tussen opheffing der Unie en het bezet houden van Nieuw-Guinea wordt gelegd).